

УДК. 1.14.2.

Холмирзаев Нодиржон Низомжонович, ФарПИ “Ўзбекистон тарихи ва ижтимоий фанлар” кафедраси катта ўқитувчиси, фалсафа фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD)

Холмирзаев Нодиржон Низомджонович, ФарПИ старший преподаватель кафедры "История и общественные науки Узбекистана", доктор философии по философии (PhD)

Kholmirzaev Nodirjon Nizomjonovich, PHARPI Senior Lecturer of the Department of History and Social Sciences of Uzbekistan, Doctor of Philosophy in Philosophy (PhD)

**УРБАНИЗАЦИОН ТАРАҚҚИЁТ РИВОЖИДА КИМЁ САНОАТИ
ОМИЛИ
ФАКТОР ХИМИЧЕСКОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ В РАЗВИТИИ
УРБАНИЗАЦИИ**

**THE FACTOR OF THE CHEMICAL INDUSTRY IN THE
DEVELOPMENT OF URBANIZATION**

Аннотация: Мақолада урбанизацион тараққиёт ривожда кимё саноатининг ўрни, у юзага келтирган омиллар ҳамда уларни бартараф этиш бўйича тавсиялар ёритилган.

Аннотация: В статье рассматривается роль химической промышленности в развитии урбанизации, факторы, которые ее вызвали, а также рекомендации по их устранению.

Annotation: The article examines the role of the chemical industry in the development of urbanization, the factors that caused it, as well as recommendations for their elimination.

Калит сўзлар: “Иссиқлик ороллари”, глобал исиш, кимё саноати, метеорологик станция, иссиқлик ҳаракатсизлиги, иссиқлик оқими, сиртдан намликнинг буғланиш тезлиги.

Ключевые слова: "остров тепла", глобальное потепление, химическая промышленность, метеорологическая станция, тепловая бездеятельность, тепловой поток, скорость испарения влаги с поверхности.

Keywords: "heat island", global warming, chemical industry, meteorological station, thermal inactivity, heat flow, evaporation rate of moisture from the surface.

Бугунги кунда дунё ҳамжамияти глобал исишнинг салбий экологик оқибатларини олдини олиш учун кураш олиб бормоқда. Ўтган асрнинг охирига келиб ўртача йиллик ҳарорат кўтарилишини саноатгача бўлган даражага нисбатан + 2°C даражагача чеклаш асосий вазифага айланди. Ҳозирги вақтда йирик шаҳар ва саноат агломерацияларида ўртача йиллик ҳароратнинг юқори ўсиши кузатилмоқда. Шаҳарлар устидан ўтказилган термал космик тадқиқотлар натижасида ернинг узок тўлқинли нурланишининг юқори қийматлари – “иссиқлик ороллари” аниқланмоқда.

Бу эса айнан шу омилларга сабаб бўлувчи саноатга инновацион таълим методларини эгаллаган ёш кадрларни жалб этишни тақазо этади. Улар энергия сарфи ортиши, оптик фаол газлар ва аэрозоллар концентрасиясининг ортиши, конструктив материаллар ва йўл қопламаларининг юқори иссиқлик инертцияси ва буғланишнинг пасайиши натижалари билан тўлиқ таниш бўлиш даркор.

Шаҳар атроф-муҳит ҳароратининг бундай сезиларли ўсиши аҳоли саломатлигига ва урбанизацион тараққиётга салбий таъсир қилади. Бунга қўшимча равишда, бу иқлимни бошқариш тизимлари томонидан қўшимча энергия сарфланишига олиб келади, металлларнинг коррозиясини ва экотоксикантлар чиқиши билан бирга кимёвий реакциялар тезлигини тезлаштиради. Аслини олганда юқоридаги каби муаммолар урбанизацион тараққиёт натижасида юзага келади ва кимё саноати мутахасисларидан инновацион методлар билан муаммога ечим топишни талаб этади.

Шундай қилиб, йирик шаҳарларда иқлим ўзгариши натижасида атроф-муҳит хавфсизлиги даражасининг пасайиши билан боғлиқ вазият бутун сайёрага қараганда анча кескин бўлиб, сўнгги ўн йилликларда шаҳар атроф-муҳитининг сирт ҳароратидаги фазовий ва вақтинчалик ўзгаришларни ва шаҳар атроф-муҳит ҳароратини ошириш механизмларини синчковлик билан ўрганишни талаб қилади.

Бунинг учун қатор инновацион методларни қўллаш мумкин. Хусусан ҳозирги вақтда ушбу муаммони ҳал қилишнинг энг самарали воситаси - бу

- метеорологик станциялардаги ҳароратни анъанавий режимдаги ўлчовлари

- инфрақизил термометрлар билан ер усти ўлчовлари билан биргаликда термик аэрокосмик тасвирлаш.

Ишчи гипотеза сифатида икки йирик шаҳарлар ҳудудларида узоқ муддатли ҳарорат ўзгаришини таҳлил қилиш тахмин қилинган. Иссиқлик ҳаракатсизлиги, иссиқлик оқими, сиртдан намликнинг буғланиш тезлиги хариталарини тузиш ва бу хусусиятларнинг иккала шаҳар ва уларнинг чеккалари ҳудудлари учун статистик тақсимотларини тузиш ва таққослаш кўп сонли термал космик тасвир натижалари асосида тескари масалани ечиш асосида амалга оширилади. Бу жараёнлар ўз навбатида урбанизацион тараққиёт келтириб чиқарган муаммо бўлиб уларни ечишда кимё саноати мутахассисларининг масалага инновацион ёндошуви муҳим роль ўйнайди.

Таъкидлаш жоиз кимё саноати урбанизацион тараққиёт учун хизмат қилади. Жумладан саноат шаҳарининг пайдо бўлиши ён атрофда яшовчи аҳолини шу шаҳарга иш излаб кўчишига хизмат қилади. Ўз навбатида шаҳарда турли дам олиш масканларининг пайдо бўлишига ҳам олиб келади. Бу яхши албатта, аммо кимё саноати шаҳарда юқорида санаб ўтилганлардан бошқа яна қатор муаммоларни юзага келтиради. Юқоридаги таъкидланганидек хаво ҳароратининг исиб кетишидан ташқари хавонинг заҳарланиши, сувнинг ифлосланиши, ернинг шўрланиши,

дарахтларнинг зарарланиши каби омилларга олиб келади. Булар кимё саноати учун ёш мутахасислар тайёрлашда янгича инновацион усуллардан фойдаланиш заруриятини келтириб чиқаради. Ўз-ўзидан маълумки ёш кадрларга соҳа билан боғлиқ фанни ўқитишда янги инновацион педагогик технологияларни касб малакаси сифатида шакллантиришни талаб этади.

Урбанизацион тараққиёт кимё саноати олдида чиқиндидан унумли фойдаланиш ва чиқиндиларни ўз вақтида самарали йўқ қилиш вазифасини ҳам қўяди. Бу ҳолат кимё саноати ёш ходимларидан замонавий билимларни пухта эгаллаш ва соҳа билан боғлиқ сўнгги янгиликларни соҳага тарғиб этишни назарда тутаяди.

Хулоса ўрнида айтиш мумкинки урбанизацион тараққиёт барча соҳалар каби кимё саноати олдида ҳам қатор долзарб муаммоларни келтириб чиқарди. Бу каби муаммоларни бартараф этишга инсон омили ва унинг интеллектуал салоҳияти орқали эришиш мумкин экан бундан инновацион ғоялар асосида ҳалос бўлиш йўллари кўллаш тараққиётга хизмат қилади.

Литература:

1. Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.М.Мирзиёевнинг Олий Мажлига Мурожаатномаси. 2018 й. 28 декабр.
2. Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.М.Мирзиёевнинг Олий Мажлига Мурожаатномаси. 2020 й. 24 январ.
3. https://www.rfbr.ru/rffi/ru/project_search/o_1925999 Исследование влияния урбанизации на микроклимат городов (по материалам тепловых аэрокосмических съёмок).
4. Абдувахабжан Ахмаджанович Мадаминов. [Политическая культура студенческой молодежи в современном обществе](#). Вопросы науки и образования. 2018. 1 (13).
5. https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=3waDc4AAAAJ&citation_for_view=3waDc4AAAAJ:3s1wT3WcHBgC